

1. Бех І. Гуманізація спеціальної освіти аномальних дітей як соціально-педагогічна проблема. *Дефектологія*. 2016. №1. С. 19–23.
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків : Ранок, 2019. 304 с.
3. Коновальчук І. Інноваційні технології в інклюзивному освітньому середовищі початкової школи. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 66. С. 288–292.
4. Рогальська І. П. Взаємодія сім'ї та освітньої установи в соціалізації особистості в дитинстві. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2013. Вип. 37. С. 382–388.

РОЗРОБКА ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАННЬОГО, ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З МЕТОЮ ВИЯВЛЕННЯ ОСОБЛИВИХ ПОТРЕБ

Альона Король, докторка філософії (PhD), доцентка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.
Громадська організація «ЛогоКлуб» (Україна)

CREATION OF AN ASSESSMENT TOOLKIT FOR THE DEVELOPMENT OF CHILDREN IN EARLY CHILDHOOD, PRESCHOOL, AND EARLY SCHOOL YEARS TO IDENTIFY SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Alona Korol, PhD, Associate Professor
Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. NGO «LogoClub» (Ukraine)

Анотація. Рання діагностика особливостей розвитку дитини є критично важливою для своєчасного надання допомоги та запобігання ускладненням. У рамках проекту «Підтримка відновлення Криворізького району», що реалізується спільно PROMAN та агенцією розвитку LuxDev (Люксембург) за фінансування Великого Герцогства Люксембург, розроблено інструментарій для оцінки розвитку дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку¹. Інструментарій включає діагностичні комплекти для батьків та фахівців, а також тренінгові програми для підвищення їхньої компетентності. Розробка базується на комплексному підході, що включає теоретичний аналіз, експертне оцінювання, створення практичних матеріалів та освітню діяльність. Результатом є комплексний інструментарій, що сприяє своєчасному виявленню дітей з особливими потребами та наданню їм необхідної підтримки.

Ключові слова: рання діагностика, раннє втручання, діти з особливими потребами, показники розвитку, труднощі в розвитку, особливі потреби.

Abstract. Early diagnosis of child developmental peculiarities is critically important for the timely provision of assistance and the prevention of complications. Within the framework of the «Support for Recovery of Kryvyi Rih Raion» project, implemented by PROMAN and the LuxDev development agency (Luxembourg) with funding from the Grand Duchy of Luxembourg, a set of tools for assessing the development of children in early childhood, preschool, and primary school age has been developed². This set includes diagnostic kits for parents and specialists, as well as

¹ Зміст цього матеріалу є виключною відповідальністю автора і жодним чином не відображає погляди Проекту.

² The content of this material is the sole responsibility of the author and does not necessarily reflect the views of the Project.

training programs to enhance their competence. The development is based on a comprehensive approach, incorporating theoretical analysis, expert evaluation, the creation of practical materials, and educational activities. The outcome is a comprehensive set of tools that facilitates the early identification of children with special needs and the provision of necessary support.

Keywords: *early diagnosis, early intervention, children with special needs, developmental indicators, developmental difficulties, special needs.*

Рання діагностика особливостей розвитку дитини є критично важливим фактором для своєчасного надання корекційно-розвиткової допомоги та мінімізації ризику виникнення вторинних ускладнень у майбутньому. Згідно з дослідженнями, значна частина дітей з особливими освітніми потребами не отримує необхідної підтримки через несвоєчасне виявлення особливих потреб. Це призводить до поглиблення труднощів у навчанні, соціалізації та емоційному розвитку, що, у свою чергу, негативно впливає на якість життя дитини та її сім'ї [4].

Розробка інструментарію для оцінки розвитку дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку з метою виявлення особливих потреб здійснюється в рамках проєкту «Підтримка відновлення Криворізького району» (комунікаційна назва проєкту «КРИЦЯ: Підтримка відновлення Криворіжжя»). Цей проєкт, що реалізується спільно PROMAN та агенцією розвитку LuxDev (Люксембург) за фінансування Великого Герцогства Люксембург, спрямований на комплексну підтримку населення Криворізького району, зокрема, через покращення доступу та якості освіти для дітей віком 3-17 років. Розробка інструментарію є складовою частиною проєкту, що має на меті покращити доступ та якість освіти для дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Ця ініціатива базується на результатах дослідження, проведеного у 2024 році, яке виявило зростання кількості дітей з ООП, що здобувають освіту за інклюзивною формою навчання й у спеціальних групах і класах для дітей з ООП, та недостатність ресурсів для їх повноцінного розвитку.

Розроблений інструментарій включає діагностичні комплекти для батьків та фахівців, а також тренінгові програми для підвищення їхньої компетентності у сфері ранньої діагностики та підтримки дітей з особливими потребами, що відповідає цілям проєкту щодо покращення якості освіти для дітей з ООП.

Актуальність розробки ефективного інструментарію для оцінки розвитку дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку зумовлена низкою факторів, як от:

- різноманітність проявів, адже особливості розвитку можуть стосуватися різних сфер: когнітивної, моторної, мовленнєвої [1], соціально-емоційної, тому комплексна оцінка вимагає використання різноманітних методів та інструментів;
- вікова динаміка, оскільки розвиток дитини є динамічним процесом, що потребує постійного моніторингу та адаптації інструментарію до вікових особливостей;
- врахування індивідуальних відмінностей, адже кожна дитина є унікальною, тому інструментарій повинен враховувати ці відмінності, а також індивідуальні темпи розвитку.

Метою статті є обґрунтування необхідності розробки та впровадження комплексного інструментарію для оцінки розвитку дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку, а також визначення основних принципів та підходів до його створення.

Розробка ефективного інструментарію для раннього виявлення особливостей розвитку дитини передбачає комплексний підхід, що включає:

- підвищення компетентності ключових стейкхолдерів через надання батькам доступних та зрозумілих інструментів для спостереження та оцінки розвитку дитини в домашніх умовах; розробку навчально-методичних матеріалів та тренінгових програм для вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів закладів загальної середньої освіти, спрямованих на підвищення їхньої обізнаності щодо показників розвитку дітей та методів раннього виявлення труднощів у їх розвитку; організацію тренінгів та семінарів для

медичних працівників з метою покращення їхніх навичок ефективної комунікації з батьками в процесі діагностики розвитку дітей та виявлення труднощів у їх розвитку;

- створення діагностичного інструментарію, що відповідає віковим особливостям дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку, забезпечення доступності інструментарію для широкого кола фахівців та батьків, впровадження системи моніторингу та оцінки ефективності використання інструментарію;

- формування інституційних навичок через створення механізмів міжвідомчої співпраці між закладами освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, розробку алгоритмів дій для фахівців у разі виявлення у дитини труднощів у розвитку, забезпечення системної підтримки дітей з особливими потребами та їхніх сімей [4; 5].

Реалізація цих заходів сприятиме:

- своєчасному виявленню труднощів у розвитку дітей;
- наданню їм ранньої корекційно-розвиткової допомоги;
- покращенню якості їхнього життя та соціальної адаптації;
- зниженню ризику виникнення вторинних ускладнень;
- підвищенню рівня обізнаності батьків та педагогів [2; 3].

Таким чином, розробка та впровадження ефективного інструментарію для оцінки розвитку дітей є важливим кроком на шляху до створення інклюзивного освітнього простору та забезпечення рівних можливостей для всіх дітей.

Для досягнення поставленої мети – розробки ефективного інструментарію для оцінки розвитку дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку – було застосовано комплексний методологічний підхід, що включає чотири етапи: теоретичний аналіз, експертне оцінювання, розробку практичних матеріалів та освітню діяльність. Розглянемо детальніше кожен з цих етапів.

Етап теоретичного аналізу полягав у систематичному огляді наукової літератури з питань психології та педагогіки раннього розвитку, діагностики та корекції порушень розвитку, аналізі сучасних концепцій та підходів до оцінки розвитку дітей з особливими потребами, вивченні міжнародного досвіду в створенні інструментів для раннього виявлення труднощів у розвитку дітей [6-12].

Етап експертного оцінювання передбачав залучення до співпраці провідних фахівців у галузі дитячої психології, медицини та спеціальної освіти, проведення експертної оцінки розроблених матеріалів та організації фокус-груп з педагогами та батьками для апробації та доопрацювання матеріалів.

Етап розробки практичних матеріалів передбачав створення доступних та зрозумілих інформаційних матеріалів, чек-листів, рекомендацій, маршрутів для батьків, що дозволяють їм самостійно спостерігати за розвитком дитини та виявляти можливі ознаки труднощів в розвитку; розробку методичних рекомендацій для педагогів, що містять інформацію про особливості розвитку дітей різних вікових груп, методи первинної діагностики труднощів у розвитку та виявлення особливих потреб; створення діагностичних тестів, відповідно до вікових груп, згідно міжнародних стандартів [6-12].

Етап освітньої діяльності містив розробку програм онлайн та офлайн тренінгів для вихователів, вчителів та медиків, спрямованих на підвищення їхньої компетентності у сфері раннього виявлення та підтримки дітей з особливими потребами та ефективної комунікації з батьками, створення просвітницьких відео матеріалів для широкого загалу, проведення майстер-класів та семінарів.

Застосування цих методів дозволило створити комплексний та ефективний інструментарій, який може бути використаний для раннього виявлення дітей з особливими потребами та надання їм своєчасної підтримки.

В результаті проведеної роботи було розроблено комплексний інструментарій, що включає:

- діагностичні комплекти для батьків, вихователів та вчителів з детальними чек-листами для оцінки розвитку дітей у вікових групах 0-12 місяців, 12-36 місяців, 2-5 років та

6-7 років, які дозволяють систематично спостерігати за розвитком дитини та виявляти можливі відхилення від нормативних показників розвитку;

- «червоні прапорці» в розвитку, тобто чітко сформульовані ознаки, маркери, які можуть свідчити про наявність порушень у розвитку та допомагають своєчасно звернути увагу на потенційні проблеми;

- маршрут для батьків – покрокову інструкцію, яка надає батькам чіткий алгоритм дій у разі виявлення ознак труднощів у розвитку дитини;

- тренінгові програми для фахівців, зокрема: тренінгова програма для сімейних лікарів, педіатрів та дитячих неврологів, що охоплює принципи використання діагностичних комплектів та ефективну комунікацію з батьками, а також тренінгова програма для педагогів закладів дошкільної та загальної середньої освіти, що передбачає теоретичну та практичну частини, спрямовані на формування навичок первинної діагностики труднощів у розвитку, виявлення особливих потреб у дітей та ефективної взаємодії з батьками.

Очікуваними результатами від проведення тренінгів очікуються такі, як-от:

- підвищення компетентності педагогічних працівників у проведенні первинної діагностики для виявлення труднощів у розвитку та особливих потреб у дітей;

- покращення навичок педагогічних працівників у ефективній взаємодії з батьками, наданні їм консультативної допомоги та підтримки;

- підвищення загальної обізнаності суспільства стосовно особливостей розвитку дітей в нормі та ранньому виявленні труднощів у їх розвитку;

- створення ефективної системи раннього втручання.

Розроблені інформаційні матеріали та тренінгові програми сприятимуть своєчасному виявленню дітей з особливими потребами, наданню їм необхідної підтримки та покращенню якості їхнього життя.

Розроблений діагностичний комплект та тренінгові програми є важливим інструментом для раннього виявлення та підтримки дітей з особливими потребами. Однак, для забезпечення максимальної ефективності їх використання, необхідно:

- активне їх поширення та впровадження через організацію презентацій розроблених матеріалів для батьків, медичних та педагогічних працівників, проведення регулярних тренінгів для фахівців з метою навчання їх ефективному використанню діагностичного комплекту;

- забезпечення системи зворотного зв'язку та постійне вдосконалення через впровадження механізмів збору відгуків від учасників тренінгів та користувачів діагностичного комплекту, аналіз отриманих відгуків та внесення необхідних змін та доповнень до матеріалів, проведення пілотної апробації та внесення корективів згідно отриманих результатів;

- запровадження міжвідомчої співпраці через налагодження ефективної взаємодії між закладами освіти, охорони здоров'я та соціального захисту для забезпечення комплексного підходу до підтримки дітей з особливими потребами.

Отже, реалізація проєкту «Підтримка відновлення Криворізького району», зокрема, його складової – розробки інструментарію для оцінки розвитку дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку, дозволила створити ефективний інструмент для ранньої діагностики особливих потреб дітей. Розроблені інформаційні, методичні та тренінгові матеріали, а також проведені тренінги сприятимуть підвищенню обізнаності фахівців та батьків щодо важливості ранньої діагностики, своєчасному виявленню дітей з особливими потребами, наданню їм необхідної корекційно-розвиткової допомоги, покращенню якості життя дітей та їхніх сімей, формуванню інклюзивного суспільства. Таким чином, розроблений інструментарій є важливим кроком на шляху до створення системи раннього втручання та забезпечення рівних можливостей для всіх дітей.

Список рекомендованої літератури

1. Король А.В. Дидактичний матеріал із логопедичного обстеження мовленнєвого розвитку дитини: мовленнєва картка з картинками: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2023. 24, [8] с.: іл., вкладка.
2. Король А. В. Дистанційно-інтерактивні форми взаємодії логопеда з педагогами та батьками як умова підвищення результативності корекційно-розвиткового процесу. *Young Scientist*. 2018. № 5.2 (57.2). С. 54-56.
3. Король А.В. Дистанційно-інтерактивні форми як вид просвітницької діяльності вчителя-логопеда. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія*. Вип. 8, 2017. Т.1. С. 54-56.
4. Король А.В. Формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами: дис. ... доктора філософії. Київ, 2023. 304 с.
5. Сайт громадської організації ЛогоКлуб. URL: <https://www.logoclub.com.ua/>
6. Balasundaram P, Avulakunta ID. Bayley Scales Of Infant and Toddler Development. [Updated 2022 Nov 21]. In: StatPearls [Internet]. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2025. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK567715/>
7. Del Rosario, C., Slevin, M., Molloy, E. J., Quigley, J., & Nixon, E. How to use the Bayley Scales of Infant and Toddler Development. *Archives of disease in childhood. Education and practice edition*, 2021. 106(2). p. 108–112. URL: <https://doi.org/10.1136/archdischild-2020-319063>
8. Frankenburg, W. K., Dodds, J., Archer, P., Shapiro, H., & Bresnick, B. The Denver II: a major revision and restandardization of the Denver Developmental Screening Test. *Pediatrics*, 1992. 89(1). 91–97.
9. Kiphard, Ernst J. Steps of development: A guide to checking a child's development from birth to four. Broadstairs: Borgmann, 1990. 136 p.
10. Sinnhuber, Helga. Sensomotorische Förderdiagnostik: Ein Praxishandbuch zur Entwicklungsüberprüfung und Entwicklungsförderung für Kinder von 4-7 1/2 Jahren. Dortmund, 2021. 256 p.
11. Squires, J., & Bricker, D. *Ages & Stages Questionnaires, Third Edition (ASQ-3)*. Paul H. Brookes Publishing Co. 2009. 191 p.
12. Theodor Alexander Hellbrügge. Munich Functional Developmental Diagnosis: (new Born - 12 Months; 12 Months - 36 Months). Munich: Indo-German Project «Surya Jyothi», 1978.

РОЛЬ ІНКЛЮЗИВНИХ ШКІЛ У СОЦІАЛЬНІЙ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ДОСВІД ШВЕЦІЇ

Анастасія Обозюк, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: О. В. Жовнич, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

THE ROLE OF INCLUSIVE SCHOOLS IN THE SOCIAL ADAPTATION OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS: THE SWEDISH EXPERIENCE

Anastasia Oboziuk, master's student

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University (Ukraine)